

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

Харківське історико-філологічне товариство

Український СВІТ

у наукових парадигмах

Збірник наукових праць

Випуск 3/2016

УДК 811.161.2 + 39 (477)
ББК 81.411.1 + 63.5 (4УКР)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

- **Маленко О. О.**, д-р філол. наук, проф. (Харків)
(головний редактор);
- **Голобородько К. Ю.**, д-р філол. наук, проф. (Харків)
- **Дорошенко С. І.**, д-р філол. наук, проф. (Харків)
- **Лисиченко Л. А.**, д-р філол. наук, проф. (Харків)
- **Ломакович С. В.**, д-р філол. наук, проф. (Харків)
- **Кравець Л. В.**, д-р філол. наук, проф. (Київ)
- **Новиков А. О.**, д-р філол. наук, проф. (Глухів)
- **Борисов В. А.**, канд. філол. наук, доц. (Харків)
- **Нестеренко Н. П.**, канд. пед. наук, доц. (Харків)
- **Піддубна В. В.**, канд. філол. наук, доц. (Харків)
- **Терещенко В. М.**, канд. філол. наук, доц. (Харків)
(заст. головного редактора)
- **Умрихіна Л. В.**, канд. філол. наук, доц. (Харків)
- **Юр'єва К. А.**, канд. пед. наук, доц. (Харків)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

- **Нелюба А. М.**, д-р філол. наук, проф., Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна.
- **Струганець Л. В.**, д-р філол. наук, проф., Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Ухвалила вчена рада Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
(протокол № 9 від 28 жовтня 2016 року)

У 41 Український світ у наукових парадигмах : Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. — Харків : ХІФТ, 2016. — Вип. 3. — 176 с.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 3281 від 18.09.2008.

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди,
вул. Валентинівська, 2, м. Харків, Україна, 61168

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА

ПИТАННЯ ВВІЧЛИВОСТІ В НАУКОВОМУ Й КОМУНІКАТИВНОМУ ФОРМАТІ

Василь Терещенко

Увічливість у контексті соціокультурної комунікативної взаємодії:
постановка наукової проблеми 6

Людмила Білоконенко

Антикультурна (неввічлива) поведінка суб'єктів у міжособистісному конфлікті
та її причини 14

Світлана Бибик

Елементи повсякденно-побутової культури в структурі естетичної норми
літературної мови 22

Ганна Ковальова

Прагмеми-субстантиви в оцінно-емотивній комунікації персонажів химерних творів
Є. Гуцала та О. Ільченка (вияв позитивної (ввічливої) та негативної (неввічливої)
реакцій) 30

Світлана Марцин

Потенціал шкільного курсу української літератури у вихованні ввічливості
молодших підлітків 37

Наталія Нестеренко

Моделювання стратегій увічливості в романі П. Загребельного «Роксолана» 44

Лілія Петрова Озель

Лексико-семантичний аспект дискурсу ввічливості (на матеріалі турецької мови) 51

Вікторія Піддубна

Зіставні студії феномену ввічливості в польському й українському контекстах:
перспективи й напрями 59

Наталія Рябокiнь

Етикетні формули позитивної реакції як стратегії ввічливого спілкування 62

Василь Терещенко, Олена Полозова

Асиметричність складносурядних пояснювальних речень як наслідок актуалізації
прагматики ввічливості 69

Любов Умрихіна

Висловлення бажальної модальності як засіб ввічливого непрямого спонування 76

УДК [811.161.2'367:161.26]:395

Любов Умрихіна, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

ВИСЛОВЛЕННЯ БАЖАЛЬНОЇ МОДАЛЬНОСТІ ЯК ЗАСІБ ВВІЧЛИВОГО НЕПРЯМОГО СПОНУКАННЯ

Статтю присвячено аналізу бажальних/оптативних висловлень з точки зору прояву стратегій ввічливості в українській комунікативній культурі. Виявлено здатність оптативних висловлень слугувати засобом непрямого спонування з метою пом'якшення комунікативного впливу на співрозмовника.

Ключові слова: *суб'єктивно-модальне значення, модально орієнтовані висловлення, спонукальні висловлення, оптативні висловлення, семантика спонукальної бажальності.*

Статья посвящена анализу желательных/оптативных высказываний с точки зрения проявления стратегий вежливости в украинской коммуникативной культуре. Обнаружена способность оптативных высказываний служить средством косвенного побуждения к действию с целью смягчения коммуникативного воздействия на собеседника.

Ключевые слова: *субъективно-модальное значение, модально ориентированные высказывания, побудительные высказывания, оптативные высказывания, семантика побудительной желательности.*

The article is devoted to analysis of the desirable/ optative statements from the point of politeness strategies view in the Ukrainian communicative culture. The article elaborates the optatives ability to serve as a mean of indirect call to mitigate the communicative impact on the interlocutor.

Keywords: *subjective-modal meaning, modal oriented statements, imperative statements, optative statements, semantics of desire and inducement.*

Актуальність проблеми комунікативної поведінки, її національно-культурної специфіки, зокрема ввічливості як однієї з найважливіших категорій комунікативної свідомості, обумовлює потребу дослідження мовленнєвих засобів її реалізації. Історично засновані на нормах народної моралі, національно-культурних традиціях, правила ввічливої поведінки проявляють себе у вигляді спеціальних мовленнєвих формул і виражаються сукупністю різноманітних засобів.

Одним із проявів мовленнєвого втілення ввічливої поведінки є модально орієнтовані висловлення, які сприяють встановленню доброзичливих міжособистісних відносин й певною мірою визначають характер комунікативної ситуації. Цікавими в цьому плані виявляються оптативні висловлення, позначені контамінацією одразу двох модальних значень: бажальності та спонукальності.

У роботі прийнято погляд на бажальні (оптативні) висловлення як мовленнєві репрезентанти суб'єктивно-модального значення оптатива, суттю якого є уявлювана (ірреальна) ситуація, вірогідність реалізації якої не визначена, однак така реалізація могла б задовольнити потреби мовця, а відтак є бажаною для нього. На граматичному рівні оптатив представлений у вигляді оптативних речень. Семантика оптативних висловлень позначена розгалуженістю значеннєвих відтінків, серед яких виділено групу висловлень із значенням спонукальної бажальності [11].

Метою статті є розгляд потенціалу бажальних (оптативних) висловлень набувати спонукального ефекту в певних комунікативних ситуаціях з огляду на реалізацію стратегій ввічливості.

На своєрідність подібних висловлень неодноразово звертали увагу як вітчизняні мовознавці (І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, А. П. Грищенко, Н. В. Гуйванюк, П. С. Дудик, А. П. Загнітко, Л. О. Кадомцева, М. У. Каранська, О. С. Мельничук, М. Я. Плющ, В. М. Русанівський, І. І. Слинько та ін.), так і зарубіжні (О. О. Шахматов, О. М. Пешковський, І. С. Андреева, А. В. Бельський, О. П. Володін, Л. О. Сергієвська, В. С. Храковський та ін.). На думку одних, спонукальність є відтінком бажального значення. Інші, навпаки, вбачають у спонукальних реченнях здатність набувати бажального відтінку. Так, ще у виданні «Сучасна українська мова. Синтаксис», редагованому І. К. Білодідом, відмічено, що «модальне значення спонукальності набирає частково й значення бажальної модальності, що пояснюється витворенням їх із форм колишнього оптатива» [10: 134].

На підтвердження близькості двох значень деякі сучасні мовознавці залучають поняття «спонукальної бажальності». Так, Н. Арват зазначає: «Спонукальність і бажальність близькі, але розрізняються ступенем і характером модальності, що вони виражають, а також інтонацією (різкою, категоричною — м'якою пропонууючою)» [1: 43]. М. У. Каранська відмічає, що висловлення бажання набуває спонукального ефекту за умови застосування частки *краще*: *Ти б краще птахівничку зробив (з преси); Ти б краще за уроки взявся (усне)* [4: 29]. Н. Ю. Шведова відносить речення зі значенням бажання-прохання до окремої групи речень бажальної семантики, презентуючи їх такими прикладами в російській мові: *Не будил бы ты его! Прочитал бы ты нам стихи!*; *Подошла старуха, Шевельнула бровью: — Человек-наука, Дал бы мне здоровья!* (Боков); — *Ужин бы нам, — сказал Венька. — И пивка позволите? — И пивка* (Нилин) [8: 108].

Виділяючи бажальний семантичний відтінок окремих семантичних структур, А. П. Загнітко підтверджує доцільність виділення «окремого граматичного значення бажального способу, що виступає засобом ввічливо висловленого побажання: *ти зробив би, ти пішов би*». У кваліфікації таких граматичних структур науковець спирається на роботи М. А. Жовтобрюха, В. М. Русанівського [3: 113].

Деякі дослідники залучають поняття «перехідної зони», що виникає на основі схожості ознак обох модальних значень (наявності загальної ознаки волевиявлення, а також можливості використання одних і тих же засобів для вираження оптативності й спонукальності). Так, зіставлювальний аналіз мовного матеріалу дозволяє дослідникам зробити висновок про те, що віднесеність висловлення до оптативних або спонукальних залежить передусім від контекстних і ситуативних показників [7: 63]. Підтвердженням такої думки можуть слугувати приклади:

— *Коли ж думаєш хоронити? — спитав піп.*

— *Сьогодні б під вечір в церков винести, коли ласка ваша, а завтра й поховати!* — *відповіла крізь сльози Марина* (О. Кониський) (спонукальне висловлення) і

— *Ну, як справи? — допитувався Молибога. — Передачу носить жінка?*

— *Та приходить, подає звістку. А передачі — сам знаєш які. — Він зітхнув, махнув рукою. — Там хоч би як-небудь прогудувати мою бригаду* (Ю. Збанацький) (оптативне висловлення).

При цьому виявлено, що в деяких випадках для правильного прочитання модального значення того чи іншого висловлення виявляється достатньою орієнтація на лексичну семантику його складових компонентів [7: 63–64], як-от

у прикладах: — *Ти б, сестро, не клала на цю керсетку червоних зубчиків* (О. Забужко) (спонукальне висловлення, створене за допомогою звертання) і

Марися (одна). Таке щось чудне у нас робиться, що хоч з хати тікай! <...> Коли б хоч Миколу побачить <...> Хоч би прийшов, заспокоїв мене (І. Карпенко-Карий) (висловлення оптативні, бо відсутні показники апелятивності).

В українській граматиці прийнято розрізняти спонукальний і бажальний способи як носії різних модальних значень. Як зазначають автори «Теоретичної морфології української мови», 2004, «спонукальний спосіб виражає таку бажану дію, яка може відбутися лише тоді, якщо на те є добра воля особи, до якої звертається мовець» [2: 261]. Основними формами вираження цього значення названо такі: дієслово у формі умовного способу в 2-ій особі однини і множини, а також 1-ій особі множини (*Написав би ти відозву; Чи не пішов би ти увечері в садок; Написали б ми відозву*), у формі умовного способу з морфемами *хай, нехай* (*Нехай би діти допомагали дорослим; Хай би хто-небудь поїхав*), інфінітив з морфемою *би (б)* (*Напитися б води, тобі, друже; Їм би завтра вдало виступити; Чи не піти б вам, хлопці, до річки?*). До того ж зауважено, що «форми спонукального способу вживаються в простих реченнях спонукальної за семантикою природи» [2: 262].

Очевидним є той факт, що семантичний різновид спонукальної бажальності, виділений серед оптативних висловлень, знаходиться на перетині між двома модальними значеннями: бажальністю та спонукальністю. Складний зміст висловлень цього різновиду зумовлений схильністю до імпліцитного вираження спонукального значення на фоні основного, первинного суб'єктивно-модального значення, бажального. Компонентна структура семантики подібних висловлень може бути представлена у вигляді поєднання двох смислів: *Хочу, щоб здійснилось те, що вважаю необхідним + Хочу, щоб ти це зробив*, наприклад: *Може, ви, дідуся, яось тишком-нишком провели б нас* (І. Шаповал); — *Чи не пішла б ти, доню, — каже далі панімамка Теклі, — хоч би-сь травиці нажала, бо за татарським зіллям далеко* (А. Свидницький); *Займемся тепер тобою, Арсене Симоновичу. Як ти очунав? Не зовсім? Воно й видно. Полежати б тобі ще* (Т. Хадкевич); *То, Климе, лисиця до Якимівни внадилась, курей переполовинила. То Якимівна вже проходу мені не дає: «Ви б прийшли з Климом та вбили!»* Отож я й збираюся на ніч у засідку (А. Дімаров);

— *А може б, помирилися... слиж, Славко?*

— *Нізя...*

— *А то, їй-богу, могорич запили б...* (М. Хвильовий).

Представлені приклади оптативних висловлень семантичного різновиду бажальної спонукальності, вибрані із художніх творів видатних митців українського слова, яскраво ілюструють широку затребуваність в українському мовно-культурному просторі подібних модально-орієнтованих конструкцій при вираженні комунікативних намірів відповідно до традиційних стратегій ввічливості. Адже завуальована форма інтенції дозволяє максимально пом'якшити мовленнєвий вплив на адресата, надаючи співрозмовникові можливість самостійно обирати вихід запропонованої пропозиційної дії, на відміну від випадку з імперативними висловленнями.

Механізм формування спонукального значення в досліджуваних висловленнях пояснюється специфікою їх використання. Як відомо, оптатив за своєю первинною сутністю не має спонукального значення. Оптативні висловлення виконують у мовленні дескриптивну функцію, тобто описують певну ситуацію, що є предметом бажання. Тому семантика цих висловлень не передбачає апелятивності. Адресованість потенційному суб'єктові виконання бажаної дії не є обов'язковою, тим

більше, що часто можливим виконавцем бажаного виступає сам автор висловлення. Проте за відповідних обставин мовлення, при безпосередньому звертанні до адресата, повідомлення про бажану дію можуть сприйматися ще й як непряме спонукування до її виконання. У таких випадках значення апелятивності імплікується ситуацією спілкування, яка включає в себе мовця — суб'єкта бажання та слухача — потенційного діяча. Саме присутність апелятивності в змісті оптативних висловлень наближає їх до спонукальних.

Для успішності сприйняття слухачем подібного мовленнєвого акту й розпізнання у змісті бажального висловлення спонукального наміру важливу роль відіграють фонові знання щодо традицій ввічливої поведінки, закладені в свідомості учасників комунікації. Адже спонукальний компонент у змісті оптативних висловлень позначений характером прихованості, завуальованості спонукування. Речення мають на меті заохотити співрозмовника до виконання бажання через повідомлення про зміст цього бажання, таким чином лише натякнути на можливе здійснення бажаної ситуації за участю слухача.

Оптативні висловлення зазначеного змісту використовуються як стратегічний мовленнєвий прийом, який дозволяє забезпечити особистий простір адресата відповідно до стратегій комунікативного дистанціювання. У зв'язку з цим теорія мовленнєвих актів застосовує поняття «оптативної інтенції». Здійснення мовленнєвих актів в оптативній формі відбувається у більш пом'якшеній, увічливій тональності порівняно із наказовістю та вимогливістю директивів.

Як засвідчує фактичний матеріал, узятий із живого мовлення українців, виявлення ознак ввічливої комунікації супроводжує їх в усіх сферах життєдіяльності. Виховання традицій ввічливості формується в атмосфері родинно-побутового спілкування: — *Ти б, сину, пішов до Києва, поки не настала робота в полі, та помолися Богу. Може б, нам Господь послав талан та добрий врожай на полі, —* вговорювала мати сина (І. Нечуй-Левицький); *Було, мати стане їй казати: «Пішла б, доцю, на вулицю: бач, тепер весна, вона раз красна. Пограла б з подруженьками у хрещика, пісеньок би поспівала»* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Ти б, Андрію, чи дрівець би наготовив отам, чи поросяті б намішав* (А. Тесленко); *Ти б пішов погуляв де синку, а то, мо, спочив би ліг!* (І. Багряний); — *Куди се? — пита Пріська.*

— *Колядувати, мамо.*

— *Ти б краще не йшла, дочко* (Панас Мирний).

Тенденція до уникання прямих імперативних конструкцій спостерігається в ситуаціях спілкування не рівних за соціальним статусом людей: *Аж ось і обізвася один парубок, Денис Лискотун, і каже: — Коли б подозволили по дворам обиськати! Вже видиме діло, що ніхто з чужих не наїжджа, се певно свої* (Г. Квітка-Основ'яненко). Висловлене спонукальне бажання сільського парубка до голови ради слугує водночас пропозицією до розв'язання нагальної місцевої проблеми щодо захоплення невловимого злодія. А от у прикладі *От долізла до якогось писарчука у тяжиньковому халатику, поклонилась і питається: — Коли б ви, паниченьку, зділали милість та швидше допросили мого Левка!* (Г. Квітка-Основ'яненко) маємо бажання-прохання селянської дівчини, звернене до працівника державної установи. Сподівання на отримання бажаного результату, невпевненість у можливості його здійснення, значна соціальна відстань між мовцем і адресатом — усе це не тільки унеможливорює передачу прямого волевиявлення мовця, а навпаки — створює умови для залучення саме оптативного висловлення.

Порівняно з максимальною інформативністю імперативів висловлення бажальної спонукальності мають подвійне потрактування змісту, а відтак можуть

інтерпретуватися як констативні (констатація бажання), так і перформативні (спонукання до дії). Розпізнання адекватного намірам адресанта комунікативного смислу виводиться не із пропозиційного змісту, а із засобів мовленнєвого коду, вжитих у конкретній конситуації, з конкретними мовцями, конкретною тематикою спілкування. Ефективність комунікативного акту залежить від осіб адресата і адресанта. Саме мовець визначає, яким буде мовленнєвий акт: перформативним чи констативним, прямим чи непрямим. Від адресата, у свою чергу, залежить те, чи зможе він інтерпретувати цей мовленнєвий акт як перформативний чи констативний, прямий чи непрямий і відповідно відреагувати реплікою в діалозі або конкретним немовленнєвим вчинком.

Так, висловлення *А якби ти мені, хазяєчко, чогось зварила. Ну, хоча б юшки з риби* (З. Тулуб) одночасно виражає бажання мовця щодо отримання результату певних дій від адресата та спонукання його до виконання бажаного. Про апелятивність висловлення свідчить насамперед застосоване звертання, до того ж у зменшено-пестливій формі, що допомагає забезпечити відносно приємне, невимушене спілкування, позбавлене категоричності. Користуючись етикетними мотивами, мовець змушений оформлювати своє бажання не в прямий спосіб, а у вигляді не власне спонукального висловлення, передбачаючи, проте, можливість виконання адресатом свого завуальованого прохання. Порівняно з імперативними висловленнями маємо менший ступінь вірогідності здійснення означеної ситуації, пор.: *Звари мені їсти та Якби ти зварила мені їсти.*

Детальне вивчення мовленнєвих умов функціонування цих речень (друге з яких є органічним продовженням першого) дозволяє виявити причину появи висловлення оптативного характеру із спонукальним відтінком значення. Із контексту дізнаємось про певну комунікативну відстань між співрозмовниками (відносно коротке знайомство), що не дозволяє мовцеві переступити межу ввічливого прохання. Крім того, такий стан речей характеризується відсутністю достатньої інформації про адресата. Тому не дивно, що друге речення, де конкретизовано зміст висловленого раніше бажання, отримує як відповідь негативний результат (відмову): — *Ну, хоча б юшки з риби. У вас Урал поруч: рибу, певно, завжди маєте, — сказав Тарас Григорович!*

— *Нема. Ми цим не займаємось.*

Залежно від того, на кого спрямована бажана дія, точніше результат її виконання, розрізняємо бажання-прохання (бажання отримати результат для задоволення власних потреб), бажання-пораду (бажання отримати результат, який, на думку мовця, є необхідним для іншої особи), бажання-пропозицію (бажання отримати результат, який задовольнив би також потреби іншої особи, крім мовця). Усі вони є зразком прийнятих в українському суспільстві норм мовного етикету, що відповідає вимогам ввічливості, як-от: доброзичливе ставлення до співрозмовника, врахування його потреб, повага особистості партнера.

Прикладом оптативних речень із семантикою бажання-прохання є такі:

— *Доки мені на кабіні скніти? — запитував бригадира. — Садовили б на жатку!*

— *Рано! — казав Тиміш Мизинець. — Потрися-но спершу в шлях... Я в твоїй шкірі ого походив!.. Не спіши... (В. Земляк);*

— *От мені б якесь таке діло на заводі.*

— *Преси Старика, нехай влаштує тебе на жомові ями (В. Земляк);*

Цілий день старий страждав, а на вечір став помирати. Пересохло в горлі, всередині пече.

— *Попити б! — просить він (О. Донченко).*

Оптативні речення з семантикою бажання-поради представлені такою групою прикладів: — **Ви б, дядьку, підждали трохи, просушилися**, — *раяла Христя*, — *а то як його в мокро ноги обгортати* (Панас Мирний); — **Треба ж, синку, що-небудь гадати**, — *казала мати*. — **Подивись на людей та порадься з ними, куди б то піти тобі, де б то лучче заробляти**. **Попитався б ти у Лискотуна**: *той чого вже не зна? Усе зна...* (Г. Квітка-Основ'яненко);

— *Що ж ви нічого не робите слабій?*

Замфір махнув рукою.

— *Де там нічого... Ворожок та шептук була повна хата...*

— **А ви б доктора закликали!** — *пораяв панотець* (М. Коцюбинський);

Отець Гервасій Антосьові: «Та ти пішов би між хлопці, погрався б! Чого нудієш в хаті!»

(А. Свидницький);

— *Я напишу маршалу Сталіну!*

— **Не радив би вам цього робити**. Він надто зайнятий, щоб читати ще й листи про кохання (П. Загребельний).

Бажання-пропозиція простежується в семантиці таких прикладів:

— **А тепер, хлопці, може би, ми дещо перекусили?** — *говорить меценас ласкаво з висоти селянських пліч* (О. Маковей);

Після похорону тітка Мотя довела Климка до барака, заплакала біля порога й сказала:

— **Може б, ти до мене перейшов?** *Куди ж тобі тепер діватися? Хто тепер тебе догляне?* (Д. Яворницький).

Мовленнєвий матеріал засвідчує використання оптативних речень із комунікативною метою прохання у випадку відсутності прямої апелятивності до конкретного адресата, наприклад: *Домаха до салдата доходить та неначе з ким-небудь розмовля: «Де то тут шпалери та шумиха продається?.. Коли б мені хто показав...»* (Г. Квітка-Основ'яненко); *Стала наша Домаха та й оглядається, і каже голосно: Ох, мені лихо! Загубила хустку... Коли б хто підняв та віддав* (Г. Квітка-Основ'яненко). Як відомо з контексту, оптативні висловлення слугують своєрідним натяком, зауважливим проханням, що з боку мовця-жінки виглядає як кокетування з діячем-чоловіком, потенційним виконавцем бажаного.

А от у прикладі — *Збожеволіє!.. Коли б хоч затужив хто гарно!* — *заклопоталася Настя*. — **Якби по Стеху хто пішов...** (Л. Яновська) друге оптативне висловлення, яке передбачає умову для здійснення першого, звернене одразу до групи адресатів. Спонування до дії відбувається безвідносно до конкретного діяча. Особа виконавця для мовця не є актуальною.

Отже, значення спонукальної бажальності має ситуативно обумовлений характер. Оптативні речення за своєю формально-синтаксичною природою не є типовим виразником спонукальної модальності. Вони можуть слугувати засобом увічливого непрямого спонування лише в певних мовленнєвих умовах, конкретно — при безпосередньому комунікативному контакті зі співрозмовником, який виступає потенційним виконавцем бажаної дії. На спонукальний характер оптативного висловлення можуть вказувати використані звертання, лексичне оточення оптативного речення, контекстуальні відомості. Відображаючи різні мовленнєві ситуації, оптативні висловлення із семантикою спонукальної бажальності слугують додатково засобом ввічливого вираження прохання, поради або пропозиції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арват Н. Н. Синтаксис простого предложения в современном русском языке : [учеб.-метод. пособ. для студентов-филологов]. Часть I / Н. Н. Арват. — Ніжин : НДПУ ім. М. Гоголя, 2002. — 174 с.

2. *Вихованець І. Р., Городенська К. Г.* Теоретична морфологія української мови / Іван Вихованець, Катерина Городенська. — К. : Пульсари, 2004. — 398 с.
3. *Загнітко А. П.* Теоретична граматики української мови : Синтаксис / А. П. Загнітко. — Донецьк : Дон ДУ, 2001. — 662 с.
4. *Каранська М. У.* Синтаксис сучасної української літературної мови : [навч. пос.] / М. У. Каранська. — К. : НМК ВО, 1992. — 400 с.
5. *Курс сучасної української літературної мови : [у 2 т.]* / [ред. Л. А. Булаховський]. — К. : Рад. школа, 1951. — Т. II. Синтаксис. — 408 с.
6. *Мельничук О. С.* Розвиток структури слов'янського речення / О. С. Мельничук. — К. : Наукова думка, 1966. — 322 с.
7. *Распопова Т. И.* Оптативные и побудительные предложения (к проблеме дифференциации) / Т. И. Распопова // Синтаксис русского предложения : Сб. науч. ст. — Воронеж, 1985. — С. 59–65.
8. *Русская грамматика : [в 2 т.]* / [ред. Н. Ю. Шведова]. — М. : Наука, 1980. — Т. II. Синтаксис. — 709 с.
9. *Слинько І. І.* Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання / І. І. Слинько, Н. В. Гуйванюк, М. Ф. Кобилянська. — К. : Вища школа, 1994. — 670 с.
10. *Сучасна українська літературна мова. Синтаксис* / [ред. І. К. Білодід]. — К. : Наукова думка, 1972. — 513 с.
11. *Умрихіна Л. В.* Семантика оптатива та засоби його вираження в сучасній українській мові : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Умрихіна Любов Володимирівна. — Харків, 2007. — 176 с.
12. *Шульжук К. Ф.* Синтаксис української мови / К. Ф. Шульжук. — К. : ВЦ «Академія», 2010. — 408 с.